

MİLLÎ MÜCÂDELE DÖNEMİNDE KIRŞEHİR’DE EŞKİYALIK OLAYLARI (1921)

Ahmet GÜNDÜZ

Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi,
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü Kırşehir / Türkiye

Geliş Tarihi: 21.03.2006

Yayına Kabul Tarihi: 06.12.2006

ÖZET

Bu makalede, Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’nın sona ermesinden sonra imzaladığı Mondros Ateşkes Antlaşmasından itibaren ülke genelinde olduğu gibi, Kırşehir’de devlet otoritesinin zayıflamasından istifade ederek ortaya çıkan şakiler ve bunların faaliyetleri hakkında bilgi verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı, Mondros Ateşkes Antlaşması, otorite boşluğu, şakiler ve Kırşehir.

BANDITRY EVENTS IN KIRSEHIR IN THE PERIOD OF NATIONAL FIGHT (1921)

ABSTRACT

In this study, the information is given about the brigands who took advantage of the lack of state authority in Kırşehir, after the signature of Mondros Armistice agreement by the Ottoman State and their activities.

Key Words: Ottoman State, Ist World War, Mondros Armistice Agreement, lack of authority, brigands and Kırşehir

1. GİRİŞ

30 Ekim 1918’de Osmanlı Devleti’nin Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalamasından sonra, Anadolu sınırları içerisinde herhangi bir devlet otoritesi kalmamış, Anadolu yer yer bir takım isyan hareketleriyle çalkalanmaya başlamıştır. Bu isyanlara katılanlar, içinde bulunulan zamanın birlik ve beraberliğe en fazla ihtiyaç duyulan günler olduğunu düşünememişlerdir.

Eşkîyalık olayları, ekonomik bunalımın, ahlakî çöküntünün yaygınlaştığı ve devlet otoritesinin zayıfladığı dönemlerde yaygın olarak ortaya çıkmıştır.

Kırşehir, XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında, Keskin ve Mecidiye (Çiçekdağı) kazalarına sahip bir sancaktır. Millî Mücadele yıllarında Mecidiye adıyla anılan yerleşim yeri, Keskin, Kırşehir ve Yozgat arasında fakat Kırşehir Sancağı içerisinde, Ankara vilayetine bağlı bir kazadır¹. Burada millî hareketin başlangıcında dinamik millî bir faaliyet ve gayretin görüldüğü söylenemez. Bunda zamanın şartlarının etkili olduğu söylenebilir².

Ancak 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması hükümleri

gereğince terhis edilen asker ve subaylar yörelerine dönmüşler, fakat yine de mücadeleyi bırakmayarak işgal bölgele-
rinde başlayan Kuvâ-yı Millîye hareketlerine katılmışlardır. Kırşehir gibi henüz işgalin söz konusu olmadığı yerlerde yaşayan gençler, içlerinde var olan millî egemenlik ve bağımsızlık duygularının etkisiyle sosyal ve siyasal çalışmalar yapmak istemişlerdir. Ordunun dağıtılması neticesinde terhis edilerek memleketlerine dönen Kırşehirli gençler, 1918 yılı Şubat ayında on kişilik bir heyetle "**Kırşehir Gençler Mahfili**"³ adıyla bir dernek kurarak çalışmalarına başlamışlardır. Birinci Dünya Harbi sonrasında Kırşehir’de böyle bir derneğin kurularak birtakım faaliyetlerde bulunmasından dolayı son derece memnun olan Mustafa Kemal Paşa, Kırşehir’e gelişlerinde⁴, dernek binasını ziyaretleri esnasında dernek mensuplarını övgüye değer gördüklerini belirttikleri gibi, hatta Gençler Derneği’nin tüzüğünü inceledikten sonra da "*sevgili gençler, sizin gösterdiğiniz heyecanlı tavır ve hareketlerinizden çok mutlu olduk. Esaret tehlikesine düşen hürriyet ve istiklalini elde etme hususundaki davamızın ruhuna*

³ Dernek çalışmaları ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. Erol Seyfeli; **Millî Mücadele Döneminde ve Mustafa Kemal Paşa’nın Geldiği Yıllarda Kırşehir**; Kırşehir, 1998 (Özel Basım), s.19-24.

⁴ Ali Sarıkoyuncu; **Atatürk, Din ve Din Adamları**, Ankara, 2002, s.142-143.; E. Seyfeli; **a.g.e.**, s.34.

¹ Şemsettin Sami; **Kâmûsu’l-A’lam**, C.VI, İstanbul, 1900, s.4172.

² Bayram Sakallı; **Ankara ve Çevresindeki Millî Faaliyetler ve Teşkilatlanma**, Ankara, 1998, s.22.

*inanmış olduğunuza kanaat getirerek, tüzüğünüzün çizdiği esaslar cidden takdir edilir şekildedir. İlerde hepinizin şerefli başarılar yolcusu olduğunuzu görmekle iftihar ederiz”⁵ şeklinde dernek yöneticilerini duyugulandıran ve mutlu eden sözler söylemiştir. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, bu takdirlerini, dernek hatıra defterini kendi el yazılarıyla imzalayarak belgelemiştir (24 Aralık 1919)⁶. Kırşehir gençliği ve Kırşehir halkı için bir övünç belgesi olan bu belgedeki sözler şu şekildedir. *Kırşehir gençlerinin ülkemiz gençliğinin değerli bir örneği olduklarını kanıtlayarak ve doğru görüşlerle donatılmış oldukları kanaati ile imzalarız.**

Hakkı Behiç, Alfred Rüstem, Mazhar Müfit, Hüseyin Rauf, Mustafa Kemal

24 Aralık 1919⁷

1.1. Bölgede Huzuru Bozan İsyanlar :

İstiklâl Harbi, Türk Milleti’nin bir ölüm kalım savaşıdır. Bu savaşta büyük önem taşıyan topyekün savaşmayı başlangıçta

görmek şöyle dursun, her tepesini bir kale kabul ederek vatani kurtarmaya çalışanların karşısına dikilmeleri ve hatta geriden vuranları görmek mümkündür⁸.

15 Mayıs–27 Ağustos 1920 tarihleri arasında cereyan eden I. Yozgat ayaklanması sonucunda 14 Haziran 1920 günü Yozgat asilerin eline geçmiştir. Yozgat’a giren asilerin elebaşları Çapanoğlu Celâl, Edip, Halit, Hakkı, Salih, Şekip, Mahmut, İhsan, Muhlis, Hayri, Hüsnü, Paşaoğlu Osman ve Emekli Yarbay Hakkı idi. Yozgat’ın düşmesinden sonra etrafındaki ilçe ve bucaklar, endişelerini telgraflarla yukarı makamlara bildirmeye başlamışlardır. Asilerin etrafa saçtıkları dehşet arasında bazı çeteler de türemeğe başlamıştı. Özellikle Çiçekdağı (Mecidiye’ye bağlı) civarı ile Sarayköy bucağında 600 kadar asi bölgeyi tehdit ederken, yeni türeyen çeteler de fırsattan yararlanarak soygunlar yapıyorlardı⁹. Her ne kadar bu bölgede bir takım çeteler faaliyetlerde bulunmuş iseler de eldeki bulgulara göre Yozgat merkezli Çapanoğlu isyanına Kırşehir halkının katılmadığı anlaşılmaktadır.

I. Yozgat ayaklanması 27 Ağustos 1920 tarihinde Yozgat’ın millî kuvvetler tarafından kontrol altına alınmasıyla bastırılmış; buna rağmen 5 Eylül–30 Aralık

⁵ Sırrı Kardeş; **Heyet’i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir’de**, Ankara,1950.,s.38-39. E. Seyfeli; **a.g.e.**, s.39.

⁶ Mazhar Müfit Kansu; **Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber**, C.II, Ankara,1988, s.496.; Ali Sarıkoyuncu; **a.g.e** s.142.; Ali Sarıkoyuncu; **Milli Mücadele’de Din Adamları**, C.I., Ankara, 1999,s.33. S. Kardeş;**a.g.e.**,s.22-39. **Mustafa Onar; Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları**, C.I, Ankara,1995, s. 336.;E. Seyfeli; **a.g.e.**, s.34-42. Bu vesikanın aslı Kırşehir Gençler Derneği’ndedir. Bkz E. Seyfeli; **a.g.e.**, s.19.

⁷ M. Onar; **a.g.e.**, C.I., s.336.; E.Seyfeli; **a.g.e.**, s.40.

⁸Genelkurmay Yayını; **Türk İstiklâl Harbi (İstiklal Harbinde Ayaklanmalar)**, C.VI, (1919–1921), Ankara, 1974, s.25.

⁹ **Türk İstiklâl Harbi**, s.149.

1920 tarihleri arasında 2. defa isyan çıkmıştır. Bu isyan esnasında ortaya çıkan olaylar şunlardır: 8 Eylül 1920 Çengelhan Olayı, 9 Eylül 1920 Zile Ortaköy’ün asiler tarafından basılması.

Yozgat isyanını bastırmak üzere, Yozgat milletvekili¹⁰ komutasında bir **Kırşehir Millî Müfrezesi** kurulmuştur. Bu müfrezeden çeşitli nedenlerle kaçarak Kırşehir’in **Nogaykızıközü köyünde** saklanan ve orada sayıları çoğalan kaçaklar gün geçtikçe kuvvetlenmişlerdir. Bunları ve diğer asileri dağıtmak için bir jandarma müfrezesi bölgeye gönderilmiştir. Bu jandarma müfrezesi asilerle çarpıştığı esnada başka bir asi gurubunun müfrezeye arkadan saldırması neticesinde, müfreze komutanı **jandarma subayı Kemal** ve **bir kısım erler Nogaykızıközü’nde** şehit edilmişlerdir.

Kırşehir’e komşu olan yerleşim yerlerinde meydana gelen isyanların şakilere cesaret verdiği söylenebilir. Örneğin; 25 Mayıs 21 Haziran 1920 tarihleri arasında meydana gelen Zile ayaklanması -Aynacıoğullarının isyanıdır ki- Aynacıoğullarının etkin oldukları bölgeler genellikle Yozgat, Amasya, Çorum, **Delice, Kırşehir, Maden**, Alaca, Karamağara, Mecitözü, Haymana, **Çiçekdağı**, Sungurlu, Sorgun, Yıldızeli,

Akdağ Madeni, Çamlıbel, Tokat ve Artova’yı kapsayan geniş bir yurt parçasıdır. Aynacıoğulları, Yenihan ve Zile olaylarını yapanlardan idiler. Bunlar ve bunlarla işbirliği yapan Çakır Hasan Çetesi, Kavlakoğulları (Kavlıanoğlu) çetesi ve benzeri eşkıyalar gürûhu uzun süre ele geçirilememişlerdir¹¹.

23 Ağustos -13 Eylül 1921 tarihleri arasında 22 gün ve 22 gece sürecek olan Sakarya Muharebesi’ne kadar dağlarda eşkıyalığa devam eden Aynacıoğulları’nın etkinlik alanı, bu tarihten sonra genellikle Kızılırmak’ın kuzey bölgesi olmuştur. Bu tarihlerde bu bölgenin en belli başlı ve amansız şakisi **Katil İlyas çetesi**’dir. **Çiçekdağı’nın kuzeyi, Mecidiye ilçesinin batısındaki Sıtma bucağı ve civarı İlyas çetesinin** yatağı durumunda olduğu gibi Mecidiye ilçesinde bulunan **Çerkez Yahya** adındaki şahıs da **İlyas**’ın adamıdır¹².

1.2. Kırşehir ve Çevresinde İsyân Hareketlerine Katılanlar:

Bu dönemde ortaya çıkan, Kırşehir ve çevresinde eşkıyalık yapanların isimlerini ve köylerini şu şekilde belirtebiliriz. Katil İlyas ve yakın çevresinden olan Mecidiye (Çiçekdağı)’nın **Sıtma köyünden** Yahya Bey ile yakınları olan Kamil ve Said; **Avanoğlu köyünden** Çakır Hüseyin, Mecidiye’nin **Ödemişli köyünden** Monla Hasan, **Boğazlıyan’dan**

¹⁰ Adı geçen milletvekilinin kim olduğuna dair yapmış olduğumuz araştırmada bilgi bulunamamıştır.

¹¹ **Türk İstiklâl Harbi**; s.158–168.

¹² **Türk İstiklâl Harbi**; s.170.

Kırkbacıklı İsmail ve Hüseyin, **Abarın Cihanbey köyünden** Hasan Hüseyin, **Selmanlı nahiyesinden** Kavlan Ali, **Yozgat'tan** kurumlu Molla Hasan, amcazadesi Halid, **Kalehisarlı Şükrü, Saili? köyünden** Seferin İsmail, **Kalehisarlı Mahir, Süleyman köyünden** Hacı Çavuş, Yetim Ahmet, Şükrü ve Bekir, **Avcı köyünden** Çakıcı ve Deli Sadık, **Timurşeyhli** Tayyareci İsmail, Katil İlyas'ın yeğeni Mahmut, **Kırşehir'de mevkuf** bulunanlardan Kadılı İlyas, pederi Molla Salih, dayısı Memiş, **Boğazlıyan'ın Arpacı köyünden** Arabacı Hasan¹³ ve bu eşkiyalara ek olarak **Avanoğlu köyünden** Molla Mustafa ve **Ömeruşağı köyünden mektepli** adıyla tanınmış olan Ali Rıza¹⁴ **Kırşehir, Haymana ve Koçhisar** civarında eşkiyalık yapan Kör Hasan¹⁵ ve **Hamitlerli Karaca**¹⁶ adındaki eşkiyaları saymak mümkündür.

Yukarıda saydıklarımızın dışında çevre illerde de bu gibi şakilik hareketlerine katılanlar bulunmaktadır. Örneğin; 1921 yılında Çorum, Yozgat ve Zile taraflarında eşkiyalık yaparak çevresini tehdit eden **Yolsuz** adındaki şaki ve grubu millî kuvvetlerle çarpışmış, adı geçen şaki ölü

olarak, diğerlerinin de bir kısmı yaralı bir kısmı sağ ele geçirilmişlerdir¹⁷. Yine 1921 yılında Kırşehir'in **Hacıbektaş** ahalisinden şehir şakisi **Mükerrem oğlu Osman** aman dileyerek¹⁸ millî kuvvetlere teslim olmuştur.

Şakilerden Katil İlyas'ın faali- yetlerine baktığımızda, başlangıçta sessiz kalan **Katil İlyas** özellikle Eskişehir'in Yunanlılar tarafından işgalinden sonra etkinliğini artırmıştır. Bu şaki, Yunanlılardan aldığı talimatlar çerçevesinde hareketini düzenlemiştir. Yunanlılarla ilişkisi o kadar ileri gitmiştir ki, yaptıkları plan gereğince, Yunan kuvvetleri Anadolu içlerine doğru ilerlemede başarılı oldukları takdirde, bunlar da Yozgat'ı basıp işgal edecekler, cezaevini boşaltarak tutukluları silahlan- dıracak ve Türk ordusunu arkadan vuracaklardır. Yunanlıların başarısızlığa uğradıkları takdirde ise; Çiçekdağı yöresinden Konya bölgesine geçecekler, Türk cephesinin zayıf buldukları kısmını yararlan Yunanlılara katılacaklardır.

Katil İlyas çetesiyle Aynacıoğulları çetesinin, gerek soygunlarda gerekse millî kuvvetleri arkadan vurmada işbirliği yaptıkları görülmektedir. Zaman zaman birbirilerine karşı düşmanca davranışlar sergileseler de genelde anlaştıkları görülmektedir. 23 Eylül 1921'de 30'u Rum, geri kalanı Çerkes ve Kürt olmak

¹³ Cumhuriyet Arşivi; Fon Kodu: 4.40.3// 4.12.1921.

¹⁴ Cumhuriyet Arşivi; Fon Kodu: 2.37.15/ 28.2.1921; Cumhuriyet Arşivi; Fon Kodu: 18.19.12. 1921.

¹⁵ BOA;DH.EUM. 5. Şb, 1334., Dosya no 29/ Vesika no 17 B.

¹⁶ BOA;DH.EUM. 5. Şb, 1335., Dosya no 31/ Vesika no 16.

¹⁷ BOA;DH.EUM.AYŞ, 1336, Dosya no 9/ Vesika 56, ,s.23.

¹⁸ BOA;DH.EUM.AYŞ, 1337, Dosya no 13/ Vesika 45, ,s.24.

üzere 150 kişilik **Katil İlyas çetesi**, Boğazlıyan’dan Yozgat İstiklâl Mahkemesi’ne 13 Laz ve 5 Rus’u götürün koruma birliğinin üzerine saldırmışlar; muhafızların silah, cephane ve atlarını aldıkları gibi suçluları da salıvermişlerdir. Ayrıca Lazlara da silah vererek kendilerine katılmalarını sağlamışlardır. Bunlara ilave olarak başka bir olay da şu şekildedir. Yozgat’tan Kayseri’ye sevk edilmekte olan 1326 doğumlu erleri serbest bırakmışlar, muhafızlardan iki kişiyi ve bastıkları köylerden bazı insanları da öldürmüşlerdir.

24 Eylül 1921 günü Aynacıoğulları çetesi ile birleşen **Katil İlyas çetesi** Koyunculu ve Sarıkaya bucaklarında hükümet kuvvetlerine 250–300 kişilik bir kuvvetle saldırmışlardır. Aynı yerlere 25 Eylül 1921’de tekrar tüfek, makineli tüfek ve bombalarla baskın şeklinde saldırarak, millî kuvvetlerden 25 eri şehit etmişler, 15–20 eri de yaralamışlardır. Kazandıkları bu başarılar ile iyice şımaran eşkıyalar, subay ve erlerin silahlarını almışlar, esir ettikleri askerleri don-gömlek soyarak, halkın önünde hakaretler ederek sokaklarda gezdirmişler; subay, er ve sivil halktan birçok kimseyi yaralamışlardır.

Eşkîyanın bu başarıları ve bölgede üstünlük sağlaması üzerine civar halkın millî hükümete karşı güveni sarsılmıştır. Maden (Keskin) ilçesinin kuzeyinde bulunan **Kürt** ve **Rum** köyleri de bundan faydalanarak işi iyice azıtmışlardır.

Aynacıoğulları, **Katil İlyas** ve **Molla Hasan** (Çakır Hasan) çeteleri ile birleşerek 200 kişiyi geçen bir kuvvetle Yazıçayırı ve Mandıra bucaklarını basarak halkı soymuşlardır. Kendilerine direnen Haymana ilçesinin Altılar bucağı halkı ile de çarpışarak zorla bucağa girmişler, halkın 15 kadar hayvanını ve silahlarını alıp, burayı yağma ettikten sonra Kulu taraflarına gitmişlerdir. 17 Ekim 1921 günü gecesi 20 atlı ile Kulu karakolunu basarak resmî evrakı yakmışlar ve karakolda bulunan 5 jandarma erinin kollarını bağlayıp silahlarını almışlardır. Olayların gelişmesinden ve akışından; bunların yapmış oldukları hareketlerin adı bir eşkıyalık sınırını aştığı ve millî hükümet aleyhinde haince amaçlar taşıdığı anlaşıldığı gibi bu olayların perde arkasında birtakım tertipçilerinin bulunduğu, etkinliklerinin siyasî eşkıyalık halini aldığı ve hükümete karşı meydan okudukları gün ışığına çıkmıştır¹⁹.

Kırşehir ve çevresinde faaliyet gösteren eşkıyaların işi iyice azıtmaları üzerine ordu tarafından genel bir önlem alınmaya başlanmıştır. Askerî güçlerin görevlendirilmesi ile sıkıştırılan Aynacıoğulları çetesi 18, katil İlyas çetesi de 6 atlıya kadar inmiştir. Hatta eşkıyalar-dan biri olan Aynacı Hasan, **Mustafa Kemal Paşa’ya doğrudan doğruya yazdığı mektupla teslim olacağını** bildirmiştir.

¹⁹ **Türk İstiklâl Harbi**; s.170–173.

Mustafa Kemal Paşa ise bunların ürkütülmeden teslim olmalarının sağlanmasını emretmişlerdir (24 Ekim 1921)²⁰. Eşkiyalara, teslim olma isteklerinin kayıtsız ve şartsız olarak hükümetçe kabul edildiği, teslim olduktan sonra **ordu emrinde kullanılmalarının planlandığı ve Batı Cephesi komutanlığı emrinde görev** alacakları bildirilmiştir. Bu haber eşkiya tarafından duyularak 20 Kasım 1921 tarihini takip eden günlerde Aynacıoğlu Hasan ve beraberindekiler teslim olmuşlar ve sonuçta Aynacıoğulları konusu kapanmıştır²¹.

Kırşehir'deki eşkiyalardan Avanoğlu köyünden Çakır Hüseyin, Molla Mustafa, Ömeruşağı köyünden Mektepli adıyla anılan Ali Rıza hakkında ise “...nam eşhasın emsali misillü kabul-ü istimanlarıyla haklarındaki takibat-ı adliyenin tecili lüzûmu dahiliye vekaletinin 12.2.37 tarihli ve 442/13931 numrolu tezkiresinde bildirilmiş ve merkuminin at ve silahlarının alınması ve ... mevzi-i terk ve ahz-ı asker şubelerine teslimi şartıyla haklarındaki takibat-ı adliyenin tecili...”²² şeklinde İcra Vekilleri Heyetinin 28.2.37 (1921) tarihindeki toplantısında karar alınmıştır. Katil İlyas ve beraberindekiler, “**hukuk-ı**

şahsiye”leri bakiye kalmak şartıyla 3 Kanun-ı Evvel 337 tarihinde bir kanun layihası çıkarılarak affedilmişlerdir²³. Şakilerden bazıları ise Örneğin; Kırşehir, Haymana ve Koçhisar taraflarında faaliyet gösterenlerden Kör Hasan yakalanmış²⁴, Hamitlerli şaki Karaca ise ölü ele geçirilmiştir²⁵. Kırşehir ve çevresinde faaliyet gösteren eşkiyalarla mücadele ederek başarılar kazanan ve bunlardan ikisini ölü, üçünü ise sağ olarak yakalayan Ankara vilayeti yaveri Şakir Bey’in taltif edildiğini görmekteyiz²⁶.

1.3. Kırşehir ve Çevresinde Faaliyet Gösteren Eşkiyalara Yardım Edenler:

Katil İlyas ve Dişikilitli gibi eşkiyaları el altından idare edenler, Kızılırmak boyunda **Rebid Bey** ile yeğeni **Hasan, Avanoğlu** köyünden **Hacı Baba** ve **Dağıstan Bey, Bâlâ** dolaylarında **Hacı Beyzâde Mehmet Bey** ile eski kaymakamlardan **Esat Bey**’dir. Bunlar, dikkat çekmeden zararlı propaganda yapmakta, eşkiyaya silah, cephanе tedarik etmekte idiler. Özellikle **Esat Bey** denilen hainin bir taraftan **Yunanlılar** diğer

²⁰ **Türk İstiklâl Harbi**; s.173–176.

²¹ **Türk İstiklâl Harbi**; s.173–176.

²² **Cumhuriyet Arşivi**; Fon Kodu: 18.19.12.1921–1,2,3,; **Cumhuriyet Arşivi** Fon Kodu: 2.37.15./ 28.2.1921.

²³ **Cumhuriyet Arşivi**; Fon Kodu: 4.40.3/ 4.12.1921.

²⁴ **BOA;DH.EUM. 5. Şb**, 1334., Dosya no 29/ Vesika no 17 B.

²⁵ **BOA;DH.EUM. 5. Şb**, 1335., Dosya no 31/ Vesika no 16.

²⁶ **BOA;DH.EUM. 5. Şb**, 1335., Dosya no 30/ Vesika no 32.

tarafından eşkiya ile işbirliği yaptığı bilinmektedir²⁷.

Sosyal bir yara olarak karşımıza çıkan eşkiyalık ve eşkiyalar üzerine, bugüne kadar çeşitli araştırmacı ve yazarlar tarafından değişik görüşler ortaya atılmıştır. Eşkîyalık kanun dışı kalmaktır. Yani mevcut düzenin meşru kanunlarının tersine davranışlarda bulunmaktır. Kanun dışına çıkmanın pek çok sebepleri vardır. Hakim olan görüşe göre ekonomik zorluklardan dolayı geçim sıkıntısına düşen veya haksızlığa uğrayan bir kişi dağa çıkmakta ve eşkiya olmaktadır. Oysa bu açıklamalarda her nedense meselenin ahlakî yönünün ya ihmal edildiği veya unutulduğu görülmektedir. Gerçekte ise eşkiyalık hadisesinin bir ahlakî ve psikolojik yönü de vardır. İnsan her devirde aynı özelliklere, aynı endişe ve korkulara yahut ihtiraslara sahiptir. Daha kolay kazanmak, kısa zamanda ve zahmetsiz bir şekilde zengin olmak, meşhur olmak.... vb. her insanın benliğinde bulunan duygulardır. Öyleyse eşkiyalığın sebeplerini sadece ekonomik bunalımlarda aramamak gerekir. Bunun yanında ahlakî değerlerin yitimi de söz konusudur. Ahlakî değerleri zayıf olan kişilerin, her devirde uygun zemin buldukça kanun dışı hareketlere başvurdukları görülmektedir²⁸.

İncelediğimiz dönemde Kırşehir ve çevresinde meydana gelen eşkiyalık hareketlerinin etnik veya siyasî amaçlara yönelik hareketler olmadığını görmekteyiz. Her ne kadar adı geçen çetelerin Yunanlılarla işbirliği yapmış olmaları, karakol basarak çevreye zararlar vermeleri veya gayri müslim unsurlarla ilişki içerisine girdikleri bilinmekteyse de bu durum, eşkiyaların bu bölgede siyasî faaliyetlerde bulunduklarını göstermektedir. Çünkü burada eşkiyaların asıl amaçlarının sadece kendi çıkarlarına yönelik destek aradıkları ve bunu da sağladıkları söylenebilir. Bazı şahısların girişimi ile oluşturulmuş çeteler, siyasî otorite boşluğundan faydalanarak isyan etmişler, ancak devlet otoritesinin etkinleşmesi karşısında ise, kayıtsız şartsız askerlik şubelerine teslim olmuşlardır. Örneğin; askerlik ve hapisane kaçkını olan Konyalı Kör Mehmet, İsmail, Berber Ahmet ve **Kırşehirli Ahmet hırsızlık ve eşkiyalık yapmakta iken yakalanarak Divan-ı Harbe teslim edilmişlerdir**²⁹. Kırşehir’in Çiçekdağı (Mecidiye) ilçesinin Yozgat ile sınır olması, Yozgat’ın isyancılar tarafından ele geçirilmesi sonucunda ortaya çıkan otorite boşluğundan Kırşehir ve yöresinin de etkilendiği görülmektedir. Bundan faydalanan yukarıda adları geçen şahıslar ve kurdukları çeteler ile eşkiyalık yoluna sapmışlardır. Yine yukarıda belirtildiği üzere bunları yönlendiren ve her

²⁷ **Türk İstiklâl Harbi**; s.170.

²⁸ Mustafa Öztürk; “XVII. Yüzyılda Antakya ve Çevresinde Eşkîyalık Olayları”, **Belleten**, C.LIV, Aralık, 1990,s.985.

²⁹ **BOA; DHEUM.5.Şb.**, 1334., Dosya no,22/ Vesika no 21.

türlü desteği veren kişiler de bulunmaktadır. Çünkü bir eşkıya grubu ne kadar kuvvetli olursa olsun, belirli bir yerden destek almadığı sürece, devlet otoritesi zayıf olsa bile, kısa zamanda ortadan kaldırılabilmektedir.

2. SONUÇ

Sonuç olarak, Millî kuvvetler Batı cephesinde düşmanla çarpışırken, Yenihan, Zile, Devecidağı, Artova, Sulusaray, Akdağ Madeni, Mecitözü, Alaca, Sungurlu, Boğazlıyan, İskilip, Keskin, Bâlâ ve Tosya ilçelerinin bulunduğu bölge, Katil İlyas çetesi, Aynacıoğulları, Kavlan Ali, Deli Ömer çetelerinin yatağı olmuş, başlangıçta hükümet kuvvetlerinden daha etkili olması sebebiyle bölge halkının hemen hemen tamamı (korkudan) bunların yardımcıları olmuşlardır. Bu bölgedeki mevcutları zaman zaman 400–600 atlıya çıkan asiler, bazen toplu, bazen de gruplar halinde şehirlere, kasabalara, köylere ve hükümet binalarına, karakollara baskınlar yapmışlar; her fırsatta hükümet kuvvetlerini arkadan vurmuşlar, soymuşlar; silahlarını, mühimmatlarını, hayvanlarını, paralarını, yiyeceklerini almışlardır. Soygun ve çapulları, insan öldürmeleri ve kaçırımları ile bölgelerindeki halkı bıkırtmış ve yıldırılmışlardır. Bu kadarla da kalmayarak Türk ordusunu arkadan vurmak, suçsuz halkı soymak, faaliyetlerini daha rahat yapabilmek amacıyla Rumlar ve diğer bazı karışıklık taraftarı gruplarla işbirliği

yapmak gibi alçaklıklarını da gösterebilmişlerdir. Bu sebeple hükümete karşı güveni sarsılan bu geniş bölge halkının, İstiklâl Harbindeki mücâdeleye yardımları ilk başlarda baltalanmıştır³⁰.

Fakat Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra ülkenin bütününde görüldüğü gibi Kırşehir'de yaşayan halkın da genel bir karamsarlığa düştüğü görülmekteydi. Böylesine ağır şartlar taşıyan antlaşmanın gelecekte daha büyük tehlikeleri beraberinde getireceği endişesi ağır basmaktaydı. Bu nedenle gittikçe yaklaşan kötü günleri göğüsleyebilmek için bir takım çareler ve çıkış yollarının arandığı görülmektedir. Bu bağlamda Kırşehir halkı, Millî Mücâdeleyi destekleyen dernek ve cemiyetler kurarak iç ve dış düşmanlarla mücâdele konusunda hazırlık çalışmalarına başlamıştır. Kırşehir halkı, böylesine karışık ve sıkıntılı bir ortamda bile İstanbul Hükümeti'ne karşı direnmiş ve çevresinde ortaya çıkan isyancılara karşı gereken tepkiyi de göstermeyi bilmiştir.

3. BİBLOGRAFYA

BOA; DH.EUM.5.Şb. 1334., Dosya no,22/
Vesika no 21.

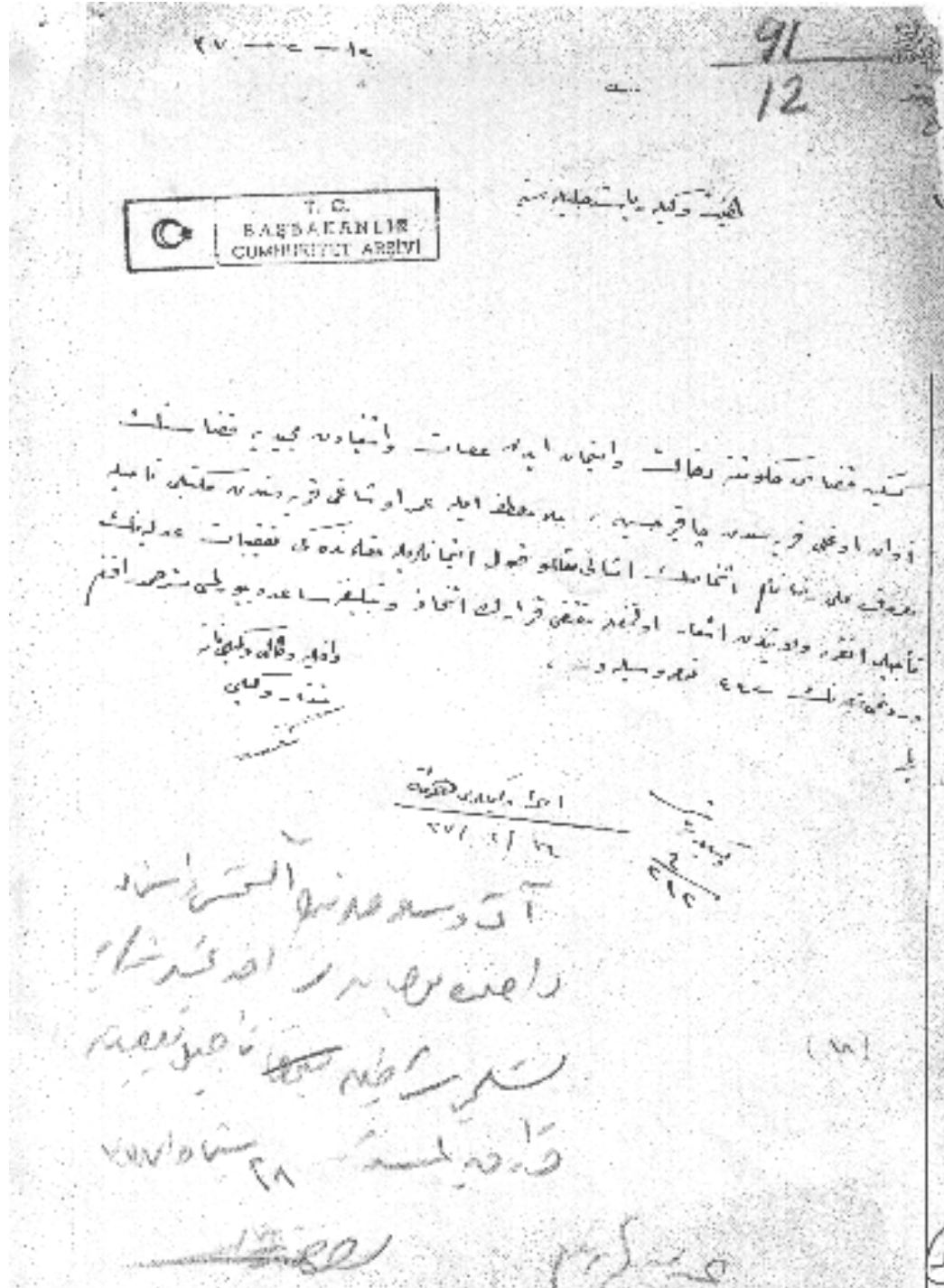
BOA;DH.EUM. 5. Şb, 1334., Dosya no 29/
Vesika no 17 B.

BOA;DH.EUM. 5. Şb, 1335, Dosya no30/
Vesika no 32

³⁰ **Türk İstiklâl Harbi**; s.168,170

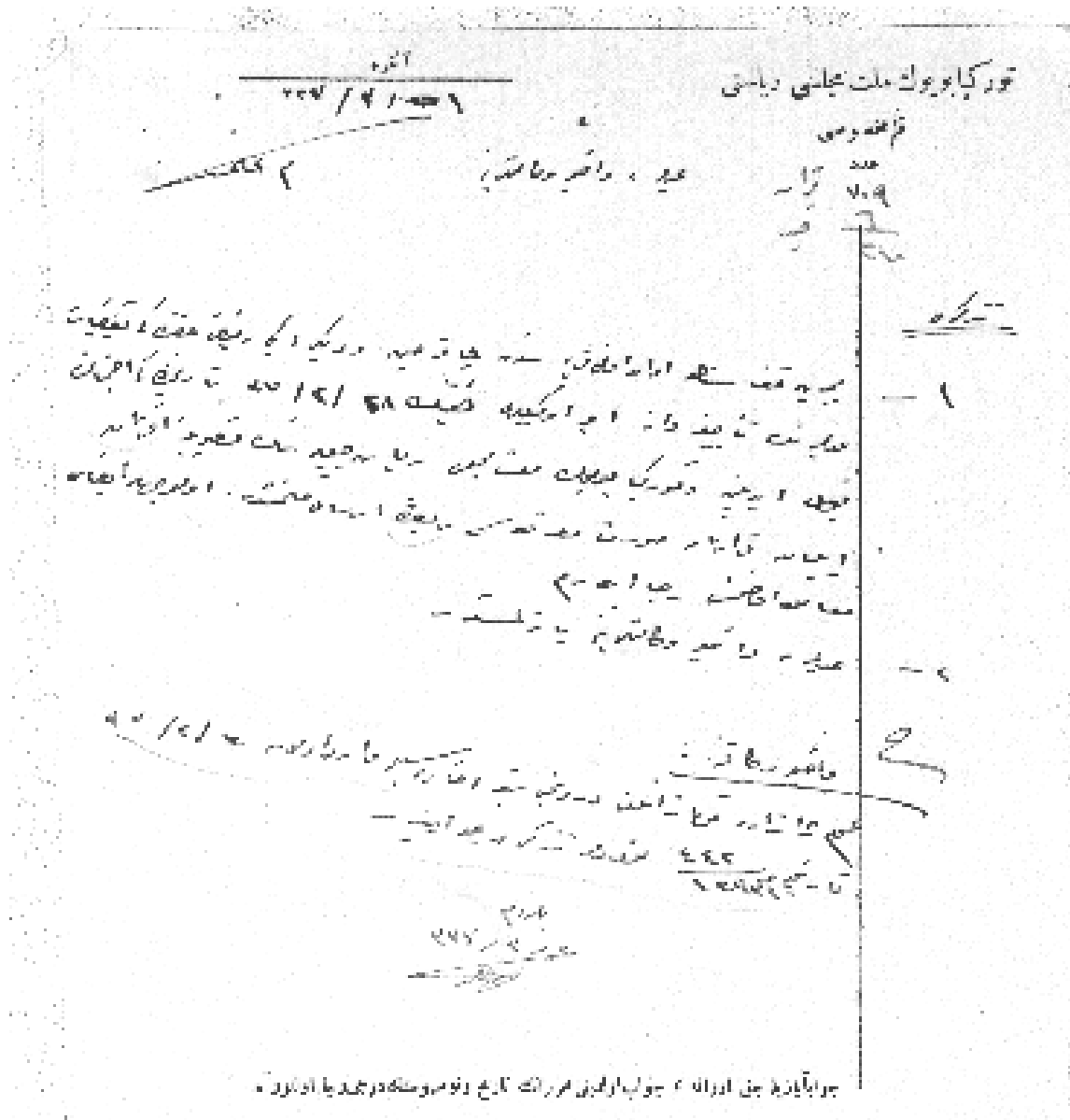
- BOA;DH.EUM. 5. Şb, 1335., Dosya no 31/Vesika no 16.
- BOA;DH.EUM.AYŞ, Dosya no 13/Vesika 45, 1337.
- BOA;DH.EUM.AYŞ, Dosya no 9/Vesika 56, 1336.
- Cumhuriyet Arşivi; Fon Kodu: 18.19.12.1921-1,2,3.
- Cumhuriyet Arşivi; Fon Kodu: 2.37.15// 28.2.1921.
- Cumhuriyet Arşivi; Fon Kodu: 4.40.3// 4.12.1921.
- Genelkurmay Yayını. (1974). Türk İstiklâl Harbi (İstiklal Harbinde Ayaklanmalar), C.VI, (1919-1921), Ankara.
- Kansu, Mazhar Müfit. (1988). Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber, C.II, Ankara.
- Kardeş, Sırrı. (1950). Heyet’i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir’de, Ankara.
- Onar, Mustafa. (1995). Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları, C.I, Ankara.
- Öztürk, Mustafa. (1990). XVII. Yüzyılda Antakya ve Çevresinde Eşkıyalık Olayları, Belleten, C.LIV, Aralık.
- Sakallı, Bayram. (1998). Ankara ve Çevresindeki Millî Faaliyetler ve Teşkilatlanma, Ankara.
- Sarkoyuncu, Ali. (2002). Atatürk Din ve Din Adamları, Ankara.
- Sarkoyuncu, Ali. (1999). Milli Mücadele’de Din Adamları, C.I., Ankara.
- Seyfeli, Erol. (1998). Milli Mücadele Döneminde ve Mustafa Kemal Paşa’nın Geldiği Yıllarda Kırşehir; Kırşehir, (Özel Basım).
- Şemsettin Sami. (1900). Kâmûsu’l-A’lam, C.VI, İstanbul,s.4172.

4. BELGELER



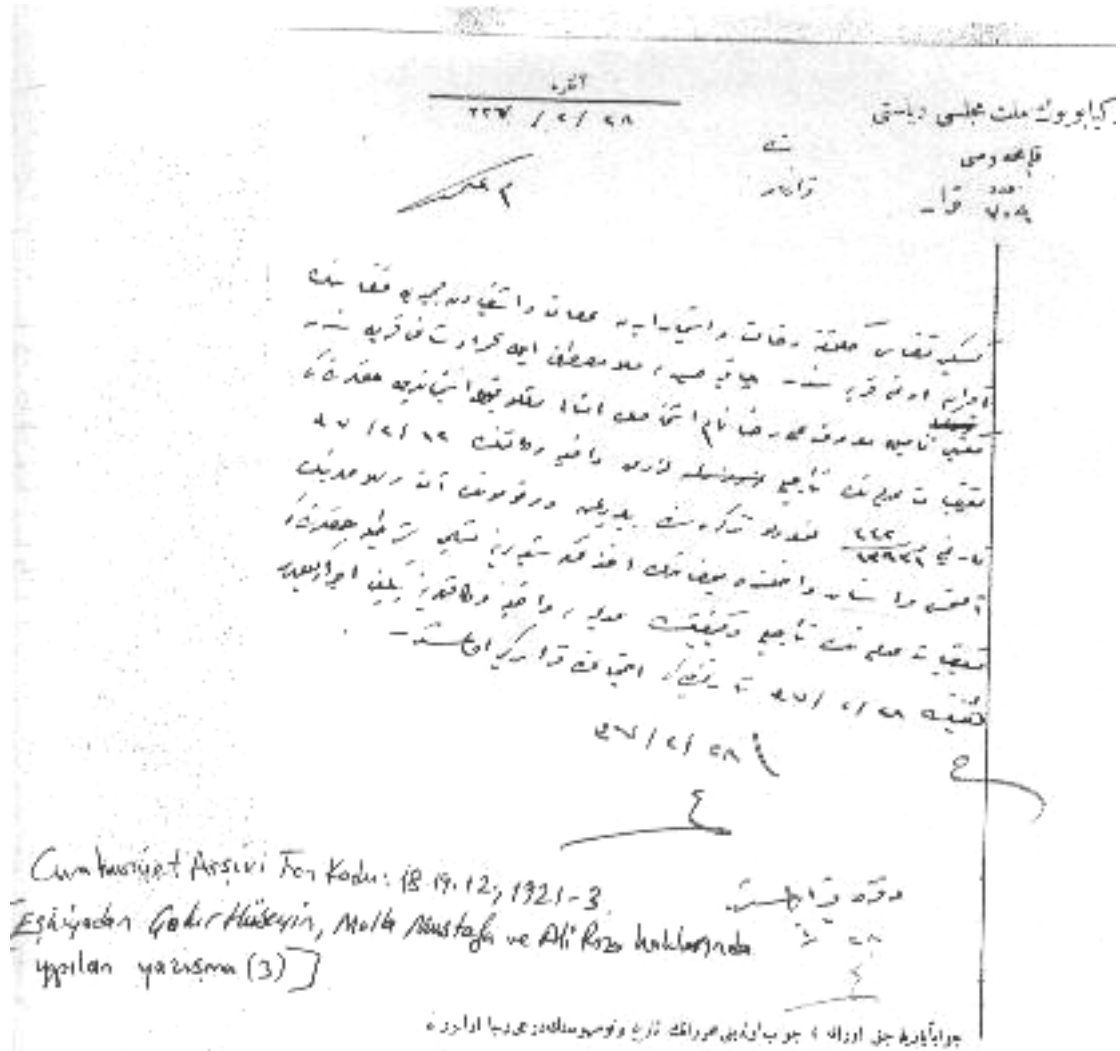
Cumhuriyet Arşivi: Fon Kodu: 18.19.12;1921-1

[Eşküyadan Çakır Hüseyin, Molla Mustafa ve Ali Rıza haklarında yapılan yazışma (1)]



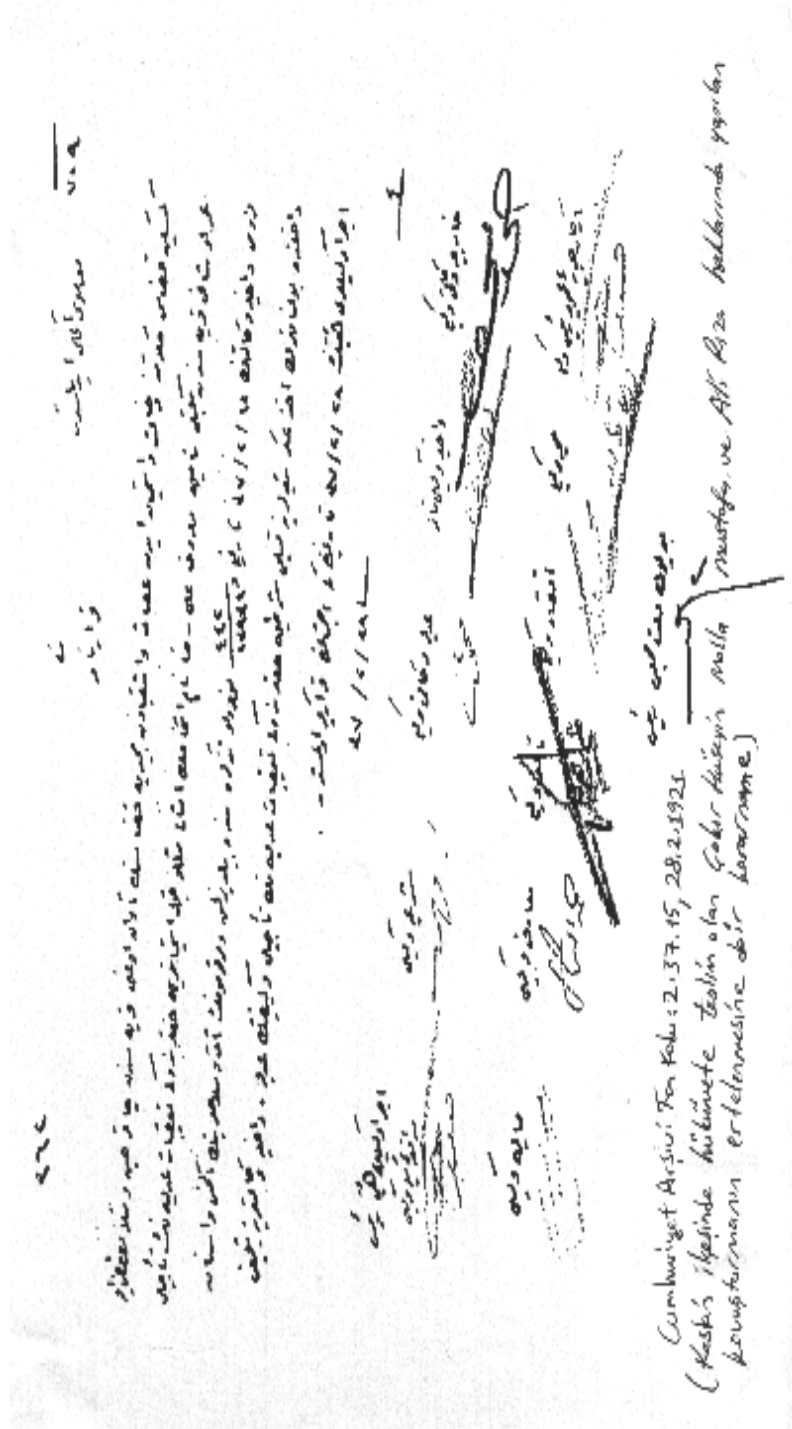
Cumhuriyet Arşivi: Fon Kodu: 18.19.12;1921-2

[Eşkiyadan Çakır Hüseyin, Molla Mustafa ve Ali Rıza haklarında yapılan yazışma (2)]



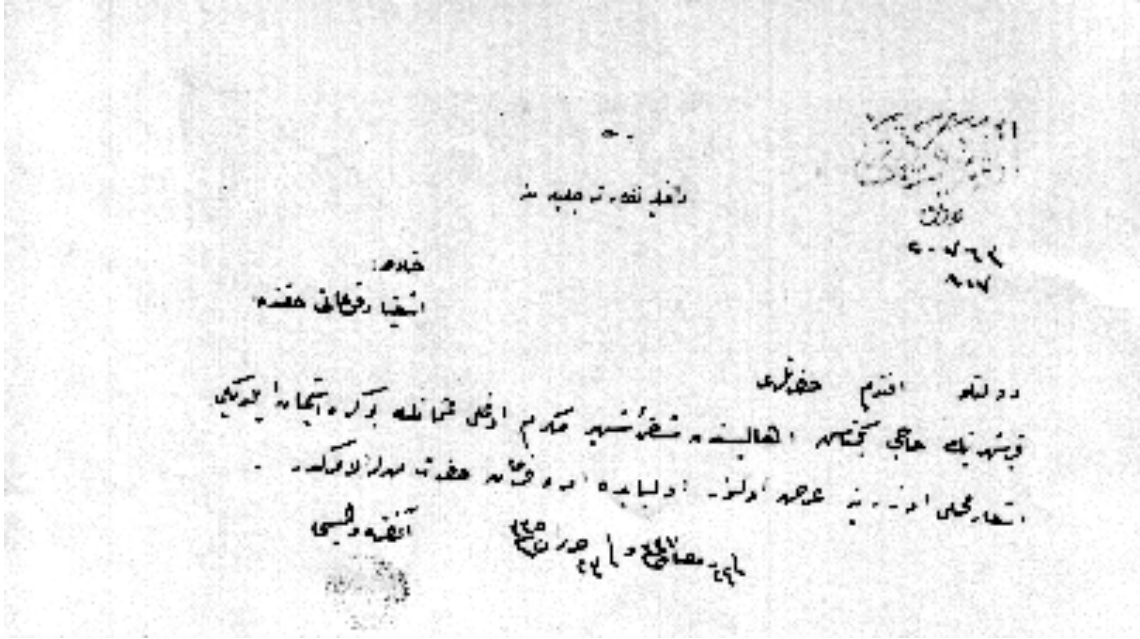
Cumhuriyet Arşivi: Fon Kodu: 18.19.12;1921-3

[Eşkiyadan Çakır Hüseyin, Molla Mustafa ve Ali Rıza haklarında yapılan yazışma (3)]



Cumhuriyet Arşivi: Fon Kodu: 4.40.3., 4.12.1921

(Kesk'in ilçesinde hükümete teslim olan Çakır Hüseyin, Molla Mustafa ve Ali Rıza haklarında yapılan kovuşturmanın ertelenmesine dair kararname)



BOA;DH.EUM.AYŞ., Dosya no 13/Gömlek 45, 1337 N.24

(Hacı Bektaş'ta Osman adlı şaki hakkında)



BOA;DH.EUM.AYŞ. 1337. ş.23 Dosya no 9/Gömlek 56.

(Yolsuz adlı eşkıya hakkında)